

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДОНИШКАДАИ ҶУМҲУРИЯВИИ ТАКМИЛИ
ИХТИСОС ВА БОЗОМЎЗИИ КОРМАНДОНИ
СОҶАИ МАОРИФ

КАФЕДРАИ ИҚТИСОД ВА ИДОРА ДАР
СОҶАИ МАОРИФ

БАРНОМАИ
ТАЪЛИМИ КУРСИ ТАКМИЛИ ИХТИСОСИ
ДИРЕКТОРОНИ МУАССИСАҶОИ ТАҶСИЛОТИ
УМУМӢ
(ШАКЛИ ОМЕХТА)

Бо қарори шурои олимони Донишкадаи ҷумҳуриявӣ тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф аз 30.09.2024, №9/8-6 тасдиқ шудааст.

Мураттиб: Исфандиёр Раҳматшоев – мудири кафедраи иқтисод ва идора дар соҳаи маорифи ДҚТИБКСМ

Муқарриз:

М. Каримзода – саркотиби илмии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, доктори илмҳои педагогӣ;

Муҳаррир: Холназаров Имомназар – омӯзгори калони кафедраи иқтисод ва идора дар соҳаи маориф

Барномаи мазкур бо дарназардошти талаботи муосир ва муносибати босалоҳият ба таълим дар шакли омехта таҳия гардида, барои шунавандагони курсҳои тақмили ихтисоси директорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ пешбинӣ шудааст. Барномаи таълимӣ бо мақсади ҳар чи бештар ошноӣ пайдо кардани онҳо бо ҳадафу моҳияти тағйироти сохторӣ ва ислоҳоти дар соҳаи маорифи кишвар ба вуқӯъ пайваста тавсия карда мешавад.

Татбиқи барнома тавассути воситаҳои нави таълим (слайдҳо, дискҳо, филмҳои таълимӣ, платформаҳо ва ғ.) чараён мегирад.

Душанбе – 2024

Пешгуфтор

Имрӯз кишвари мо дар марҳилаи нави ислохот қарор дошта, мутобиқи талаботи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар тамоми соҳаҳо дигаргуниҳои густурда амалӣ гашта истодаанд, ки ҳадафи олии он рушди дарозмуҳлати Тоҷикистон, баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардуми кишвар бар пояи таъмини рушди устувори иқтисодӣ маҳсуб меёбад. Албатта, ноил гардидан ба ин ҳадафҳо ва дар қатори кишварҳои пешрафтаи муосири ҷаҳон мавқеи арзанда пайдо кардани мамлакати мо, пеш аз ҳама ба рушди илму маориф ва дар ин замина тарбия намудани мутахассисони сатҳи ҷаҳонӣ, вобаста мебошад, чунки агар мо ба сифати омода намудани кадрҳои ояндасоз тавачҷуҳ зоҳир накунем, сатҳи касбии онҳоро баланд набардорем ва онҳоро бо маълумоти мукаммали замонавӣ мусаллаҳ насозем, рушди устувори ояндаи кишварро таъмин карда наметавонем.

Муҳайё соختани шароити мусоиди таълимиву тарбиявӣ ва гузариш ба низоми таҳсилоти рақамӣ, ки маҳз дар даврони Истиқлолоият шуруъ гардидааст, барои баланд бардоштани сифати таълим ва бедор кардани завқу ҳаваси хонандагон ба донишомӯзӣ мусоидат менамояд. Ҳоло дар соҳаи маориф татбиқи стандартҳои нави таълим идома дошта, таълими хонандагон дар асоси муносибати босалоҳият ба таълим ба роҳ монда шудааст, ки он дар навбати худ зарурати ворид намудани шаклу воситаҳои нави азхудкунии илму дониш, мунтазам гузаштан аз курсҳои такмили ихтисос ва тақвияти малакаву маҳорати касбии омӯзгорон, таҳияву таълифи китобҳои дарсӣ ва барномаҳои таълимии насли навро тақозо менамояд.

Дар ин раванд баланд бардоштани сифати курсҳои такмили ихтисоси омӯзгорон хеле муҳим буда,

шинос намудани онҳо бо усулҳои фаъоли таълим, методҳои нави таълиму тарбия, азхудкунии техника ва технологияҳои замонавӣ ва меъёрҳои салоҳиятнокии касбии ҳар як фанну ихтисос ҳатмӣ мебошад. Аз ин рӯ, бо дарки он, ки омӯзгорон дар назди хонандагон масъулияти баланд дошта бошанд, онҳо бояд ҷиҳати омӯхтани навгонҳои илмиву таълимӣ, таҷрибаи пешқадам ва такмили маҳорату малакаи касбии худ мунтазам кӯшиш намоянд.

Имрӯзо ҳаёти ҷомеаро бидуни техника ва технологияҳои муосир тасаввур кардан ғайриимкон аст. Маҳаки асосӣ дар ин ҷабҳа истифодаи онҳо дар ҳамаи соҳаҳои муҳими ҳаёти иҷтимоӣ мебошад, яъне, технологияи иттилоотӣ, алалхусус компютер барои хонандагон, донишҷӯён, омӯзгорон, муҳосибон ва кормандону мутахассисони ташкилоту муассисаҳои гуногун новобаста аз шакли фаъолиятшон воситаи асосии корӣ гардидааст. Агар дар солҳои аввали пайдоиш технологияи компютерӣ танҳо барои иҷрои ҳисобкунии мураккаби илмӣ истифода шуда бошад, ҳоло он барои ҳал намудани муаммоҳои гуногуни пешбурди фаъолият дар ҳама соҳаҳо истифода бурда мешавад. Яке аз муаммоҳои муҳими ин соҳа нигоҳдорӣ, коркарди саривақтӣ ва истифодаи ахбору маълумоте, ки моро иҳота намудаанду ҳар дақиқа афзуда истодаанд, мебошад.

«Имрӯз бе илму инноватсия, технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ ва ташаккули ҷаҳонбинии техникӣ қадаме ба пеш гузошта намешавад.»¹ Аз ин лиҳоз, ворид ва ҳамгиро сохтани

---

¹ Аз мулоқоти Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо кормандони соҳаи илму маориф ва аҳли эҷоди мамлакат. Душанбе 18.03.2020

технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ ба раванди таълим ва ба ин васила самаранок муосир гардондани соҳа амали саривақтӣ ва муҳим ба шумор меравад. Дар ин самт такмили маҳорати касбии роҳбарони муассисаҳои таълимӣ, огаҳии онҳо аз падидаҳои самаранок соҳаи педагогика ва истифодаи технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ ба мақсади тақвияти малакаҳои касбии онҳо нақши муҳим дорад.

Истифодаи технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ дар ташаккул ва такмили ихтисоси омӯзгорон дар ҷаҳони муосир ба таври васеъ ва муназзам дар қолаби (моделӣ) “Омӯзиши омехта” ба роҳ монда шудааст. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки модели “Омӯзиши омехта” ба такмили маҳорати касбии омӯзгорон таъсири мусбат расонда, онро самаранок мегардонад.

Омӯзиши омехта модели омӯзишиест, ки дар он шаклҳои омӯзиши аудиторӣ (семинар, машварат, лексия), омӯзиши фосолавӣ (тариқи воситаҳои технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ), иҷрои корҳои амалӣ ва роҳбаладӣ ба мақсади тақвияти маҳорати касбии омӯзгорон ҳамгиро доир карда мешавад.

Раванди омӯзиши омехта дар асоси маводи таълимию методии анъанавӣ (чопӣ), платформаи рақамӣ (онлайн ва оффлайн) ва маводи аудиовидеоӣ, ки мазмун, мундариҷа ва натиҷаҳои ниҳони барномаи такмили маҳорати касбии омӯзгори муассисаҳои таҳсилоти умумиро фаро мегиранд, ба роҳ монда мешавад.

Омӯзиши омехта муносибати нав дар соҳаи тақмили ихтисоси омӯзгорон мебошад. Қобили қайд аст, ки дар педагогикаи муосир шаклҳои гуногуни “омӯзиши омехта” истифода мешавад.

Барномаи таълимӣ барои курсҳои тақмили ихтисоси директорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар шакли омехта дар ҳаҷми 90 соат таҳия шудааст.

Барнома дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Концепсияи миллии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стандарти давлатии таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030, Низомнома ва Оинномаи МДДҶТИБКСМ, Низомномаи намунавии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, дигар ҳуҷҷатҳои меърию ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо дарназардошти таҷрибаи кишварҳои дигар таҳия гардидааст.

Мақсади асосии барнома баланд бардоштани маҳорати касбии директорони МТМУ бо роҳи шинос намудани онҳо бо дастовардҳои нав дар соҳаи идоракунии мебошад.

Барномаи мазкур тарзе таҳия шудааст, ки он асосан ба методҳои идоракунии нави корпоративӣ таъян намуда, усулҳои идоракунии гуногунро пешниҳод менамояд. Донистани усулҳои гуногуни идоракунии ва муқоисаи онҳо бо ҳамдигар ба директорони муассисаҳои таълимӣ имконият медиҳад, ки дар кори худ ин ё он усулро интихоб намуда, равиши идоракуниро мукамал намоянд.

Нақша-барнома аз чор қисм иборат аст:

1. **Мақсади таълим** - мақсадҳои мушаххаси таълимиро, ки барои ҳосил шудани салоҳияти муайян равона шудаанд, дар бар мегирад;

2. **Мундариҷаи таълим** – дар ин фасл мавзӯҳо ва мундариҷаи онҳо, ки тавассути азхуд кардани онҳо омӯзгор ба мақсади таълим ноил гашта, ба ин восита салоҳияти муайяно ҳосил мекунад, ҷой дода шудаанд.

3. **Фаъолияти таълим** - аз фаъолиятҳои таълимии тавсияшаванда, ки тавассути онҳо мавзӯ ва мундариҷаи он таҳлилу баррасӣ шуда, азхуд карда мешаванд, иборат аст. Фаъолиятҳо вобаста ба шароит ва мавод тағйир дода мешаванд.

4. **Вақт** - вақти эҳтимолие, ки барои ноил гаштан ба мақсад мусоидат мекунад, пешниҳод гардидааст.

Дар барнома рӯйхати адабиёти истифодашаванда марбут ба мақсаду масъалаҳои таълим тавсия дода мешаванд.

Талаботи мазкур тавассути тести (санҷишӣ) ҷамъбасти арзёбӣ шуда, ба иштирокчии курс холи муайян гузошта мешавад. Бо дарназардошти натиҷаи тести ҷамъбасти баъд аз хатми курс ба иштирокчиён шаҳодатнома дода мешавад.

Аз шунавандагони курс эҳтиромона хоҳиш карда мешавад, ки дар ҳолати зарурӣ фикру ақидаашонро нисбат ба ин барнома ба суроғаи Донишкадаи ҷумҳуриявии такмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф (www.takmil-ihhtisos.tj) ирсол намоянд.

НАҚШАИ
таълими курси такмили ихтисоси директорони
муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ
(шакли омехта)

№	Қисматҳои барнома	Миқдори соат			
		Ҳамагӣ	Фосилавӣ	Худомӯзӣ	Ҳузури
1.	Тахассус, такмили маҳорати касбӣ	54	27	9	18
2.	Менечменти сиёсӣ	2	2	-	
3.	Педагогикаи касбӣ	3	1		2
4.	Психологияи касбӣ	3	1		2
6.	Технологияи иттилоотӣ	4	2		2
	Ҳамагӣ	66	33	9	24

**Нақшаи
тақвими курси тақмили ихтисоси
директорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ
(шакли омехта)**

№	Қисматҳои барнома	Миқдори соатҳо			
		Ҳамагӣ	Фосилавӣ	Худомӯзӣ	Ҳузури
Мақтабшиносӣ (тахассус)		54	27	9	18
1.	Принсипҳои мураттабсозии Нақшаи солонаи муассисаи таълимӣ. Зарурияти нақшаи стратегӣ ва талаботҳо оид ба таҳияи нақша.	2	2		
2.	Оинномаи муассисаи таълимӣ	2	2		
3.	Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак» ва «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо»	2		2	
4.	Консепсияи гузариш ба низоми нави таҳсилоти миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон	2		2	
5.	Мақомоти худидорӣ. Самарабахш гузаронидани Шурои омӯзгорӣ, методӣ ва дигар ҷаласаҳо	2		2	
6.	Роҳҳои татбиқи барномаҳои давлатӣ, стратегия ва қарорҳои ба соҳа алоқаманд	2	1	1	
7.	Нақши сарвари муассиса дар амалӣ сохтани мониторинги	2		2	

	сифати таълим				
8.	Истифодаи усулҳои инноватсионии таълими хонишҳои буррову равон ва бошуурона дар раванди таълими синфҳои ибтидоӣ. Роҳҳои ташкили бунёди муҳити омӯзиш	2			2
9.	Аттестатсияи кормандони педагогӣ ва кадрҳои роҳбарикунанда	2	2		
10.	Тафсири Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф»	2	2		
11.	Роҳу воситаҳои ҷалби падару модарон ва ҷомеа ба ҷараёни таълиму тарбия	2	2		
12.	Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон	2			2
13.	Муносибати босалоҳият дар таълим ва ҷанбаҳои асосии татбиқи он.	2			2
14.	Нақшаи мушоҳидаи дарс ва таҳлили он	2			2
15.	Истифодаи технологияи таълими фаъол дар раванди таълим	2			2
16.	Назорати дохилимуассисавӣ ва мақоми он дар идораи таълиму тарбия	4	2		
17.	Муқовимат бо коррупсия ва амалҳои коррупсионӣ. Заминаҳои ба вучуд омадани коррупсия. Савдои одамон.	2	2		
18.	Роҳҳои пешгирии ҷинояткорӣ,	2			2

	конуншиканӣ, хурофотпарастӣ ва терроризму экстремизм				
19.	Арзёбӣ дар системаи таҳсилот ва намудҳои он	2	2		
20.	Арзёбии миллӣ ва арзёбии барномаҳои байналмилалӣ	2	2		
21.	Истифодаи самараноки ТИК дар раванди таълим	2	2		
22.	Ташхис, таҳлил, баҳогузорӣ ва арзёбии сифати дониш, малака ва маҳорати хонандагон	2	2		
23.	Нақши директор дар ҷалби хонандагони талаботи махсусдошта ба муассисаи таълимӣ. Махсусиятҳои муносибат бо кӯдакони имконияти маҳдуддошта. Таҳсилоти фарогир	2	2		
24.	Хусусиятҳои фаъолияти мактабҳои камнуфус	2			2
25.	Таҳияи сметаи ягонаи даромад ва хароҷот дар муассисаи таълимӣ	2			2
26.	Банақшагирии даромади мактаб	2			2
27.	Самтҳои асосии тақмили низоми маблағгузорию муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	2			2

Эзоҳ: Шунавандагон метавонанд аз нақшаи мазкур дар доираи соатҳои муайянгардида мавзӯҳои дилхоҳи худро интихоб намоянд.

Мактабшиносӣ (тахассус 54 соат)

Мавзуи 1.1. (2 соат фосилавӣ). Принципҳои мурабтабсозии Нақшаи солонаи муассисаи таълимӣ. Зарурияти нақшаи стратегӣ ва талаботҳо оид ба таҳияи нақша.

Таҳияи нақшаҳои инкишоф ва иҷрои тадбирҳои ба ҳам алоқаманд. Банақшагирӣ – таҳияи нақша, ташкил ва назорати иҷрои он. Тартиб додани нақшаи дурнамо ва солонаи муассиса. Таҳияи нақшаи солонаи муассиса. Кор бо кадрҳои педагогӣ. Ҳолати тадриси хонандагон. Корҳои тарбиявӣ дар муассиса. Давомнокии иштироки хонандагон ба дарсҳо. Риояи ҳуқуқ ва иҷрои вазифаҳои хонандагони мувофиқи талаботҳои Оинномаи муассиса. Кор бо волидон. Масъалаҳои ташкили оид ба амалӣ шудани ҳуқуқҳои кӯдак барои гирифтани таҳсилоти бепули умумӣ. Фаъолияти идоракунии роҳбарияти мактаб. Таҳияи нақша – лоиҳа. Ташкили гурӯҳи корӣ. Ба тартиб овардани мазмуни ҳуҷҷатҳои гурӯҳи корӣ. Таҳрир ва муҳокимаю тасдиқи нақша дар Шӯрои педагогӣ. Нақшаи солонаи мактаб ҳуҷҷати муҳим ва дурнамои мактаб. Зарурияти таҳияи нақшаи стратегӣ. Талаботҳо оид ба таҳияи нақшаи стратегӣ. Муқоиса намудани иттилооти чамъоварда бо миссияи муассисаи худ. Гузаронидани таҳқиқот. Ҷобачогузориҳои эҳтиёҷот аз рӯи афзалият. Муайян кардани роҳҳо барои ҳалли онҳо. Ташкил кардани стратегия. Банақшагирии стратегӣ раванди тавсифи ҳадафҳо. Миссияи таълимгоҳ ва нақшаҳои он.

Мавзуи 1.2. (2 фосилавӣ). Оинномаи муассисаи таълимӣ

Оинномаи муассисаи таълимӣ. Оинномаи муассисаи таълимӣ-ҳуҷҷати муҳими муассиса. Тартиби ташкил ва ваколатҳои Оиннома. Мавқею мақоми

оиннома дар фаъолияти муассисаи таълимӣ. Оиннома маҷмӯи низому қоидаҳо. Оиннома асноди меъёрию ҳуқуқии муассисаи таълимии таҳсилоти умумӣ. Тасдиқи Оинномаи муассисаи таълимӣ. Шакли ташкилию ҳуқуқӣ ва моликият. Мақсади раванди таълим, навъ ва шакли барномаҳои татбиқшавандаи таълимӣ. Тавсифи асосии ташкили раванди таълим аз ҷумла забони таълим, тартиби қабул ва хориҷ намудани хонандагон, муҳлати таҳсил, тартиби гузаронидани санҷишу имтиҳонҳо, речаи кори муассисаи таълимӣ, хизматрасонии пулакии таълим ва тартиби пешниҳоди он. Тартиби ба расмият даровардани муносибатҳои муассисаи таълимӣ ва хонандагон ё падару модари (шахсе ки онҳоро иваз мекунад) онҳо. Сохтори фаъолияти молиявӣ ва хоҷагии муассисаи таълимӣ аз ҷумла: тартиби истифодаи объектҳои моликият, ки аз ҷониби муассис ба муассисаи таълимӣ вобаста карда шудаанд. Манбаҳои маблағгузорӣ ва таъминоти моддию техникаи муассиса, ташаккули моликияти муассисаи таълимии давлатӣ ва ғайридавлатӣ, аз ҷумла хусусӣ, навъҳои фаъолияти соҳибкории муассис ва фаъолияти пулакии муассисаи таълимӣ. Тартиби идоракунии муассисаи таълимӣ, аз ҷумла: салоҳияти муассис, тартиби ташкили мақомоти идоракунии муассисаи таълимӣ, тартиби қабул, ҷобаҷогузории кормандони муассиса ва шартҳои пардохти музди меҳнати онҳо, тартиби ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Оинномаи муассиса, тартиби азнавташкилдихӣ ва барҳамдиҳии муассисаи таълимӣ. Ҳуқуқ ва вазифаҳои иштирокчиёни раванди таълим. Феҳристи санадҳои дохилӣ, ки фаъолияти муассисаи таълимиро ба танзим мебароранд.

Мавзӯи 1.3 (2 соат худомӯзӣ). Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи

кӯдак» ва ҚҶТ «Дар бораи танзими анъана ва чашну маросимҳо»

Зарурияти қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак».

Муносибатҳое, ки Қонуни мазкур танзим менамояд. Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак». Мафҳумҳои асосӣ. Вазифаи падару модар, давлат ва ҷомеа дар таълиму тарбияи фарзанд. Баробарии ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои падару модар. Ҳуқуқҳои падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд. Уҳдадорӣҳои падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд. Мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳое, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзандро танзим мекунанд. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва чашну маросимҳо. Мақоми ваколатдор оид ба танзими анъана ва чашну маросимҳо. Комиссияҳои доимии маҳаллӣ. Салоҳияти Мақоми ваколатдор ва комиссияҳои доимии маҳаллӣ оид ба танзими анъана ва чашну маросимҳо. Танзими чашну маросимҳои расмӣ ва оилавӣ. Чашнҳои расмӣ. Маросими ҳаҷ. Ҷои баргузори чашну маросимҳо. Танзими хизматрасонӣ дар чашну маросимҳо.

Мавзӯи 1.4 (2 соат худомӯзӣ). Концепсияи гузариш ба низоми нави таҳсилоти миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Зарурати гузариш ба низоми нави таҳсилоти миёнаи умумӣ. Созишномаи ҳамкорӣ оид ба ташкили фазои ягонаи таҳсилоти Иттиҳоди давлатҳои мустақил, Низомномаи Шурои ҳамкорӣ ин давлатҳо. Зарурати таҷдиди назар намудани муносибат ба таълим. Қабул ба синфи яқум. Ба зинаи дуюм. Зинаи сеюм. Бандҳои Концепсияи мазкур. Нақши таҳсилот дар рушди ҷомеа. Талаботи нави иҷтимоӣ ба низоми нави таҳсилот.

Таъминоти кадрӣ ва дастгирии онҳо аз тарафи давлат ва ҷомеа. Баланд бардоштани мақоми кормандони педагогӣ. Дастгирии давлатӣ, ҳавасмандгардонии кормандони педагогӣ ва идораи соҳаи маориф. Таквияти самти иҷтимоии таҳсилот. Дастгирии ҳамаҷонибаи муассисаҳои таълимии деҳот. Таъмини мустақилияти иқтисодии муассисаҳои таълимӣ. Баланд бардоштани мақоми иҷтимоӣ, дастгирии давлатӣ ва сатҳи касбии кормандони соҳаи маориф. Амалӣ гардидани Концепсия ва натиҷаи он дар рушди кишвар.

Талаботи меъёрҳои байналмиллалии таҳсилот. Омӯзиш ва истифодаи таҷрибаи кишварҳои дигар. Зарурати гузаштан ба низоми нави таҳсилоти миёнаи умумии 12-сола дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Масъалаҳои назариявӣ амалии муносибати босалоҳият дар таълим. Мафҳуми салоҳият ва марҳилаҳои пайдоиш, таҳлили сарчашмаҳои илмию методӣ. Назарияҳои, ки ба ташаккули салоҳиятнокии хонандагон мусоидат мекунанд. Муқоисаи хусусиятҳои таълими анъанавӣ ва салоҳиятнокӣ, сабаби ворид намудани тағйирот ба муносибат ба таълим, дастовард ва мушқилот. Мазмуну мундариҷаи методҳои шарҳӣ-аёнӣ дар раванди таълими низоми синфӣ- кабинетӣ.

Таҳлили талаботи стандарти фаннӣ, сохтор, самт, салоҳиятҳо ва нишондиҳандаҳо, ки талаботи асосӣ ба шумор меравад. Салоҳиятҳо ҳамчун асос барои арзёбӣ, мақсадгузорӣ ва банақшагирии раванди таълим.

Мавзуи 1.5 (2 соат худомӯзи). Мақомоти худидорӣ; Самарабахш гузаронидани шӯрои омӯзгорӣ, методӣ ва дигар чаласаҳо

Мақомоти худидоракунии муассисаҳои таълимии давлатӣ (ассотсиатсияҳо ва иттифокҳои муассисаҳои таълимии давлатӣ, шӯроҳои педагогӣ, илмӣ, илмию

методӣ, директорон, созмонҳои талабагӣ, кумитаҳои парасторон, мушоҳидон, падару модар ва ғайра. Самарабахшии чаласаҳои корӣ аз ҷиҳати илмӣ, педагогӣ ва психологӣ. Дуруст ташкил кардан, омода намудани масъалаҳо ва аз тарафи кӣ ва чӣ тавр гузаронидани он. Чаласаҳои корӣ чист? Чаласаи корӣ – қабул намудани қарори ягона барои самарабахши фаъолияти коллективи таълимгоҳ. Нишонаҳои муҳими чаласаҳои корӣ.

**Мавзӯи 1.6 (1 соат фосилавӣ, 1 соат худомӯзӣ)
Роҳҳои татбиқи барномаҳои давлатӣ, стратегия ва қарорҳои ба соҳа алоқаманд**

Барномаҳои давлатии ҚТ (таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ, рушди илмҳои табиатшиносӣ, риёзӣю техники, рушди муассисаҳои томактабӣ ва миёнаи умумии хусусӣ, ташаккули тарзи ҳаёти солим дар ҚТ, рушди тарбия ва маърифати экологии аҳолии ҚТ, амалӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии ҚТ, нақшаи миллии муқовимат ба савдои одамон дар ҚТ, тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони ҚТ, оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар ҚТ, Конвенсия оид ба ҳуқуқи кӯдак ва протоколҳои иловагӣ ба он, барномаи миллии оид ба барҳамдиҳии шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон дар ҚТ. Стратегияҳои миллии ҚТ (оид ба муқовимат ба экстримизм ва терроризм, мубориза бар зидди маводи муҳаддир, муқовимат ба коррупсия ва ғайра).

Ташкили ҷувздони алоҳида ҷиҳати амалишавии барномаҳои давлатӣ, стратегия ва ҷо ба ҷо гузориҳои ҳуҷҷатҳои лозимӣ (нақша чорабинии муассиса, фармоиши директор оид ба тасдиқи он, маълумотнома ва қарорҳои дахлдор, тадбирҳои андешидашудаи муассиса). Омода намудани ҳисоботи солонаи барномаҳои алоқаманди соҳа. Пешниҳоди дархост ба

муассис. Бақайдгирии қарорҳои алоқаманди соҳа. Вобаста намудан ба шахсони масъул. Дар давраҳои муайян баррасӣ дар Шӯрои омӯзгорӣ ва маҷлисиҳои назоратӣ.

Мавзуи 1.7 (2 соат худомӯзӣ). Нақши сарвари муассиса дар амалӣ сохтани мониторинги сифати таълим.

Мониторинг – назорати муташакилонаи махсус. Мониторинг ҳамчун таъмини сифати таълиму тарбия. Қисматҳои мониторинги сифати таълим дар соҳаи маориф. Мониторинги ҷумҳуриявӣ (Агентии назорат дар соҳаи маориф ва илми назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон) Мониторинги вилоятӣ (Раёсати маорифи вилоят). Мониторинги ноҳиявӣ (шӯбаи маорифи ноҳия, шаҳр) Мониторинги дохилимуассисавӣ. Зинаҳои мониторинги педагогии дохили муассисавӣ.

Мавзуи 1.8 (2 соат ҳузурӣ). Истифодаи усулҳои инноватсионии таълими хонишҳои буррову равон ва бошууруна дар раванди таълими синфҳои ибтидоӣ ва болоӣ. Роҳҳои ташкили бунёди муҳити омӯзиш.

Усулҳои инноватсионии таълими хонишҳои буррову равон ва бошууруна дар раванди таълими синфҳои ибтидоӣ ва болоӣ- Чиро, кай ва чи тавр таълим бояд дод. Усулҳои инноватсионии хониши намунавии омӯзгор. Хонишҳои такрорӣ, дунафара, гурӯҳӣ, калонсол ба хурдсол, якҷоя, баробари матни сабтшуда, нақшофарӣ. Таълими фикрронии сатҳи баланд. Стратегияҳои хониш ва фикрронӣ. Нақл ва хелҳои он. Истифодаи воситаҳои графикӣ. Бунёди муҳити омӯзиш. Унсурҳои муҳити омӯзиш (таҳсилоти фарогир, стратегияи тафриқа, идоракунии синф, муносибати мусбат, ҷалбукунии хонандагон ба дарс).

Мавзуи 1.9 (2 соат фосилавӣ). Аттестатсияи кормандони педагогӣ ва кадрҳои роҳбарикунанда

Тартиби аттестатсияи кормандони соҳаи омӯзгорӣ ва илмӣ муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 07.06.2017, №281). Мақсад ва вазифаҳои аттестатсия ва механизми гузаронидани он.

Тасдиқи Тартиби аттестатсияи кормандони соҳаи омӯзгорӣ ва илмӣ муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 07.06.2017, №281). Принципҳои асосии аттестатсия. Мақсади аттестатсия. Тартиби омодагӣ ва гузаронидани аттестатсия. Меъёри баҳодихӣ. Барои таҳассуси дараҷаи олӣ. Барои таҳассуси дараҷаи якум. Барои таҳассуси дараҷаи дуюм. Хулосаи комиссияи аттестатсионӣ.

Чорабиниҳои муассисаи таълимӣ барои ташкил ва гузаронидани аттестатсия. Таҳияи ҷадвали гузаронидани аттестатсия. Тартиб додани руйхати аттестатсияшавандагон. Тайёр кардани ҳуҷҷатҳои аттестатсияшавандагон. Таҳияи саволҳо барои аттестатсияшавандагон. Варақаи баҳодихӣ ба ҷаъолияти омӯзгор. Анкета. Тавсифнома. Протоколи №__ маҷлиси комиссияи аттестатсионӣ. Шаҳодатномаи № Варақаи аттестатсионӣ. Фармони директори муассиса.

Мавзӯи 1.10. (2 соат фосилавӣ). Тафсири Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф»

Қонуни мазкур асосҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва принципҳои асосии сиёсати давлатиро дар соҳаи маориф муайян менамояд.

Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маориф. Сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф. Принципҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф. Вазифаҳои Қонуни мазкур. Кафолати давлатии ҳуқуқи шаҳрвандон ба таҳсил. Забони таҳсил. Стандартҳои давлатии таҳсилот ва барномаҳои таълимӣ. Низоми маорифи

Чумхурии Тоҷикистон. Сохтори низоми маориф. Муассисаи таълимӣ, сохтор ва намудҳои он. Таъсис, азнавташкिल्диҳӣ ва барҳамдиҳии муассисаи таълимӣ. Тартиби бақайдгирӣ ва фаъолияти муассисаи таълимӣ. Муассиси (муассисони) муассисаи таълимӣ. Оинномаи муассисаи таълимӣ. Таълиму тарбияи томактабӣ. Таҳсилоти умумӣ. Таҳсилоти ибтидоии касбӣ. Таҳсилоти миёнаи касбӣ. Таҳсилоти олии касбӣ. Таҳсилоти касбии баъд аз муассисаи олии таълимӣ. Таҳсилоти иловагӣ. Таҳсилоти махсус. Ҳуҷҷатҳо дар бораи таҳсилот. Бо кор таъмин намудани хатмкардагони муассисаҳои таълимии таҳсилоти касбӣ. Ташкили раванди таълиму тарбия. Мақсад ва шаклҳои танзими давлатӣ дар соҳаи маориф. Идоракунии сифати таҳсилот. Назорати давлатӣ дар соҳаи маориф. Иҷозатномадиҳӣ барои пешбурди фаъолияти таълимӣ. Баҳогузорию маҷмӯӣ ба фаъолият, аттестатсия ва аккредитатсияи давлатии муассисаи таълимӣ. Мақомоти давлатии идоракунии соҳаи маориф. Салоҳияти Ҳукумати Чумхурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф. Ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф. Ваколатҳои вазорату идораҳои, ки дар сохтори худ муассисаҳои таълимию тарбиявӣ доранд. Ваколатҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ. Ваколатҳои мақомоти маҳаллии идоракунии маориф. Ваколатҳои мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот. Вазифаҳои муассисаҳои таълимӣ. Идоракунии муассисаҳои таълимии давлатӣ. Идоракунии муассисаҳои таълимии ғайридавлатӣ. Худидоракунии муассисаҳои таълимӣ. Асосҳои илмӣ ва таъминоти илмии соҳаи маориф. Субъектҳои раванди таълиму тарбия. Ҳуқуқҳо ва ҳифзи иҷтимоии субъектҳои раванди таълиму тарбия. Стипендия ва дигар пардохтҳои пулӣ. Ҳуқуқ ва ўҳдадорихои падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар соҳаи маориф. Мазмуни мақоми омӯзгор. Фаъолияти омӯзгорӣ. Усулҳои фаъолияти

омӯзгорӣ. Ҳуқуқҳои омузгорон ва дигар кормандони соҳаи маориф. Уҳдадорихо ва масъулияти омузгорон ва дигар кормандони соҳаи маориф. Ҳифзи шаъну шарафи омузгор. Имтиёзҳои омузгорон ва дигар кормандони соҳаи маориф. Таъминоти моддии омузгорон ва дигар кормандони соҳаи маориф.

Мавзӯи 1.11 (2 соат фосилавӣ). Роҳу воситаҳои ҷалби падару модарон ва ҷомеа ба ҷараёни таълиму тарбия.

Ташкили комиссияҳои ҷамъиятӣ оид ба амалигардонии Қонуни ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак» дар мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ ва мақомоти худидоракунии муассисаҳои таълимӣ. Ташкили кумитаи падару модарон ва интиҳоби раиси кумита. Ташкили ҷамъомади падару модарон. Таҳияи низомнома ва нақшаи кории кумитаи падару модарон. Ҳамкории кумитаи падару модарон бо ҷомеа, кормандони ҳифзи ҳуқуқ, фаъолони маҳал ва муассисаи таълимӣ.

Мавзӯи 1.12. (2 соат ҳузурӣ). Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон; мақоми роҳбарони муассисаҳои таълимӣ дар риояи омузиш ва корбасти он дар фаъолияти амалӣ. Дар коргузорӣ ва дар амал истифода кардани Кодекси меҳнат. «Муносибатҳое, ки қонунгузории меҳнат танзим менамояд». Манбаъҳои танзимкунандаи муносибатҳои меҳнатӣ ва муносибатҳои ба онҳо вобаста Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон. Кодекси мазкур. Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Санадҳои ҳуқуқии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳукумати ҚТ ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ. Санадҳо-созишномаҳо: Созишномаҳои соҳавӣ, минтақавӣ (вилоятӣ, шаҳрӣ, ноҳиявӣ). Шартномаҳои коллективӣ ва дигар санадҳои

меъёрии дохили оид ба меҳнат (қоидаҳои дохилии меҳнат, қадвали рухсатиҳо, инчунин фармоишҳо, нишондодҳо ва дигар санадҳои, ки роҳбари ташкилот дар доираи салоҳияти худ мебарорад). Санадҳои ҳуқуқии байналмиллалӣ, ки ҚТ эътироф кардааст.

Оид ба интизоми меҳнат. Тартиботи меҳнатӣ дар ташкилот бо қоидаҳои тартиботи дохилӣ. Ҳавасмандгардонии кормандон.

Мавзӯи 1.13 (2 соат ҳузури). Муносибати салоҳиятноки ба таълим, ҷанбаҳои асосии татбиқи он

Масъалаҳои назариявӣ амалии муносибати босалоҳият дар таълим. Мафҳуми муносибати босалоҳият дар таълим, марҳилаҳои пайдоиш ва таҳлили сарчашмаҳои илмию методӣ. Назарияҳои, ки ба ташаккули салоҳиятнокии хонандагон мусоидат мекунанд. Муқоисаи хусусиятҳои таълими аънанвӣ ва салоҳиятноки, сабаби ворид намудани тағйирот ба муносибат ба таълим, моҳият, дастовард ва норасоии таълими салоҳиятнок. Ташкили раванди таълими низоми синфӣ-дарсӣ. Мазмуну мундариҷаи методҳои шарҳӣ-аёнӣ дар раванди таълими низоми синфӣ-дарсӣ. Қори амалӣ бо қадвали муқоисавӣ хусусиятҳои фарқкунандаи таълими аънанвӣ ва салоҳиятнок.

Таҳлили талаботи стандарти фаннӣ, сохтор, самт, салоҳиятҳо ва нишондиҳандаҳо, ки талаботи асосӣ ба шумор меравад. Салоҳиятҳо ҳамчун асос барои арзёбӣ, мақсадгузорӣ ва банақшагирии раванди таълим. Қор бо стандартҳои фаннии зинаи 2 ва 3 - и таҳсилот, маҷмӯи салоҳиятҳо ва нишондиҳандаҳои салоҳиятнокии фанҳои алоҳида ва концепсияи ташаккули салоҳиятҳо. Шаклҳои гуногуни супоришҳои таълимӣ ва қорҳои амалӣ.

Мавзӯи 1.14. (2 соат ҳузури). Нақшаи мушоҳидаи қарс ва таҳлили он.

Нақшаи дарс. Мақсади умумӣ ва муайяни дарс. Таҷриба ва фаъолиятҳои таълим. Нақши омӯзгор дар вақти таълими мавзӯ. Дарс ва таҳлил ҷузъи асосии назорати дохилимуассисавӣ. Мақсади иштирок ба дарс.

Омӯзиши ҳолати таълим. Омӯзиш ва паҳн кардани таҷрибаи пешқадам. Назорати қисматҳои ҷудогонаи дарс. Ёрии методӣ. Мушоҳидаи таъмини ҷанбаи тарбиявии дарс. Омӯзиши фаъолияти омӯзгор барои аз аттестатсияи навбати гузаронидан. Фаъолияти омӯзгор тибқи муқаррароти Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 07.06.2017, №281 “Дар бораи тасдиқ намудани” Тартиби аттестатсияи кормандони соҳаи омӯзгорӣ ва илмии муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон». Мушоҳидаи берун аз нақша. Назорати иҷрои барномаи таълимӣ. Назорати техникаи беҳатарӣ аз ҷониби омӯзгор ва хонандагон (дар дарсҳои амалӣ).

Мавзӯи 1.15 (2 соат ҳузурӣ) Истифодаи технологияи таълими фаъол дар раванди таълим

Маълумот оид ба таърихи усулҳои фаъол ва интерактивии таълим. Фарқияти усулҳои интерактивии таълим аз усулҳои анъанавӣ. Технологияи усулҳои таълим. Маҳфили ҳозирчавобон, дарс-конференция, ғайримуқаррарӣ, дарс-мубоҳиса. Дарёфти роҳи усулҳои фаъоли таълим, истифодаи васеи техникаи муосир дар раванди таълим. Машғулияти амалӣ ба таври ғайрианъанавӣ бо истифодаи аёният, воситаҳои техникӣ, аз ҷумла, проектор ва тахтаи электронӣ, усулҳои фаъоли таълим-кластер, диаграммаи Венн ва ғайраҳо. Дарси амалӣ дар намуди мусобиқа, дар гурӯҳҳо, бо татбиқ намудани назария бо амалия, проблемагузори бо таҷрибаҳои шавқовар, вобаста ба қобилияти ҳар як хонанда. Усулҳои фаъоли таълим: интерактивӣ, коммуникативӣ.

Мавзуи 1.16 (4 соат фосилавӣ). Назорати дохилимуассисавӣ ва мақоми он дар идораи таълиму тарбия

Мафхуми назорат. Мавқеи назорати дохилимуассисавӣ дар низоми идора ва ислоҳоти муассисаи таълимӣ. Назорати дохилимуассисавӣ – омӯзиш ва таҳлили чараёни таълиму тарбия дар муассисаи таълимӣ. Қиҳати муҳими назорати дохилимуассисавӣ. Қисмҳои назорати дохилимуассисавӣ. Иҷрои таълими асосии ҳатмӣ. Ҳолати таълими фанҳои таълимӣ ва сифати дониш, малака ва маҳорати хонандагон. Фаъолияти иттиҳодияҳои дохилимуассисавӣ ва умуман корҳои методӣ. Ташкил ва гузаронидани маҳфилҳои таълимӣ, машғулиятҳои факултативӣ. Иҷрои барномаҳои таълимии давлатӣ. Рафти ҳуччатнигорӣ дар муассисаи таълимӣ, иҷрои қарорҳо, фармоишҳо ва супоришҳои мақомоти маориф. Корҳои беруназсинфӣ. Методҳои назорат. Муайян намудани мақсади назорат. Омодашавӣ ба назорат. Амалӣ кардани назорат. Чамъбаст намудани маводҳои тафтиш. Уҳдадорҳои мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳои, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзандро танзим мекунанд. Уҳдадорҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдак.

Мавзуи 1.17. (2 соат фосилавӣ). Муқовимат ба коррупсия ва амалҳои коррупсионӣ. Савдои одамон.

Коррупсия чист? Намудҳои амалҳои коррупсионӣ. Сабаб ва омилҳои мавҷудияти коррупсия. Ташаккули мафкураи зидди коррупсионӣ. Мубориза алайҳи коррупсия вазифаи ҳамагон аст. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кӯмак ба қурбонӣҳои савдои одамон».

**Мавзуи 1.18. (2 соат ҳузурӣ). Роҳҳои пешгирии
ҷинояткорӣ, қонуншиканӣ, хурофотпарастӣ, терроризм
ва экстремизм**

Шарҳу тавзеҳи вожаҳо. Омилҳои даст ба қонуншиканӣ ва ҷинояткорӣ задани шаҳрвандон. Таассуби динӣ ва хурофотпарастӣ. Моҳияти иртиҷой ва ифротгароии созмонҳо ва равияҳои тундрави исломӣ. Терроризм ва экстремизм-вабои аср. Роҳу усулҳои ҷалби шаҳрвандон ба ин гурӯҳҳо. Роҳҳои муқовимат ба ин падидаҳои номатлуб.

**Мавзуи 1.19. (2 соат фосилавӣ). Арзёбӣ дар системаи
таҳсилот ва намудҳои он**

Арзёбӣ – раванди муайян кардани натиҷа ва дастовардҳои хонанда ва ё ба мақсади санҷидани мувофиқат вобаста ба талаботи меъёрҳои сифатии стандарт;

Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати таҳияи Концепсияи миллии арзёбии сифати таҳсилот гурӯҳи корӣ таъсис дода аст. Концепсия мазкур ҳадафи Стратегияи миллии рушди маорифи (СМРМ)-и Ҷумҳурии Тоҷикистон то солҳои 2030-ро амалӣ намуда, имкониятҳои баробарии таълимро барои хонандагон дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот фароҳам меоварад ва ба рушди қобилиятҳои инфиродӣ, аз ҷумла ташаккули тафаккури мантиқию таҳлилӣ (интиқодӣ) мусоидат мекунад. Концепсия зарурати бознигарии амалияи арзёбиро дар тамоми зинаҳои таҳсилот дар асоси таҷрибаҳои мавҷуда ва таҷрибаи беҳтарини байналмилалӣ эътироф мекунад. Тибқи Концепсияи мазкур, арзёбӣ дар сатҳҳои гуногун амалӣ карда мешавад:

1) Арзёбии синфӣ;

- 2) Арзёбии мактабӣ;
- 3) Арзёбии миллӣ;
- 4) Арзёбии байналмилалӣ.

Мавзуи 1.20. (2 соат фосилавӣ). Арзёбии миллӣ ва арзёбии барномаҳои байналмилалӣ

Арзёбии миллӣ ба мақсади натиҷагирии фаъолияти таълимӣ дар давраҳои муайян гузаронида шуда, ҷиҳати муқоисаи пешрафти таълимӣ, ояндабинии он (дастгирии методӣ, такмили ихтисос, омӯзиши кадрҳои педагогӣ, маводи иловагии таълимӣ) ва сиёсати давлатӣ дар соҳа (тағйирот ба стандартҳо, барномаҳои таълим, нақшаи таълим, китобҳои дарсӣ) таҳлил ва истифода карда мешаванд.

Кишварҳое, ки дар барномаҳои байналмилалии арзёбӣ иштирок мекунанд, зери назари созмонҳои байналмилалии масъул қарор доранд. Кишварҳои мазкур қоида ва муқаррароти арзёбии байналмилалии амалкунандаро риоя намуда, дар бораи натиҷаҳои боэътимоди он маълумот пайдо мекунанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иштирок дар барномаҳои гуногуни байналмилалӣ, аз ҷумла Барномаи байналмилалии арзёбии натиҷаҳои таълимии хонандагон (PISA), омӯзиши тамоюлҳои фанҳои математикӣ ва табиӣ дар сатҳи байналмилалӣ (TIMSS) ва омӯзиши омилҳои пешрафти саводнокии хониш (PIRLS) алақай замина гузоштааст.

Мавзуи 1.21. (2 соат фосилавӣ) Истифодаи самараноки ТИК дар раванди таълим

Яке аз салоҳиятҳои асосии омӯзгор ин самаранок истифода бурда тавонистани технологияи иттилоотӣ дар раванди таълим мебошад. Аз ҷониби давлатҳои мутараққи дахҳо техника ва технологияҳои нав ҷиҳати шавқовар ва самаранок гардонидани раванди таълим кашф ва ба истифода дода шуда, раванди баргузори дарсҳо зина ба зина ба шакли электронӣ табдил ёфта истодааст. Истифода бурдани технологияи иттилоотӣ дар раванди таълим дорои афзалиятҳои гуногун мебошанд, аз ҷумла:

- Дастрасии босуръат ба маълумотҳо;
- Дар муҳлати кӯтоҳ интиқол додани маълумотҳо;
- Имконияти бо ҷашм دیدан;
- Ёрӣ расонидан дар баёни ҳодисаҳо, ки шифоҳӣ фаҳмонидан мушкул мебошад;
- Дар муайян намудани қобилияти фардии ҳар як хонанда ёрӣ мерасонад;
- Истифода аз бозиҳои таълимиро дар баёни мавзӯҳо таъмин месозад;
- Имконияти دیدан ва таҷриба карданро фароҳам оварда, фаромӯш кардани маълумотҳои гирифташударо кам менамояд;
- Имконияти аз шабакаи интернет истифода бурданро фароҳам месозад;
- Имконияти дар курсҳои таҳсилоти фосилавӣ фаро гирифтани дорад;
- Дастрасӣ ба маълумотҳои умумичаҳониро таъмин месозад;

➤ Имконияти ташкили бонки маълумотхоро дорост;

➤ Имконияти чамъоварии маълумот дар бораи хонандагонро фароҳам оварда, дар ҳолати зарурӣ дастрас карданро осон месозад.

Мавзуи 1.22. (2 соат фосилавӣ) Ташҳис, таҳлил, баҳогузурӣ ва арзёбии сифати дониш, малакаи ва маҳорати хонандагон

Ташҳис, таҳлил, баҳогузурӣ ва арзёбии сифати таҳсилот ва мавқеи онҳо дар идораи фаъолияти муассисаи таълимӣ, пешгӯӣ ва дурнамои он. Вазифаҳои таҳлил ва ташҳис. Асосҳои илмии таҳлил ва ташҳис. Баҳодихӣ ба сифати дониш, малакаи ва маҳорати хонандагон дар таълим. Меъёрҳои асосии баҳо. Муайян намудани меъёрҳои асосии баҳо. Баҳогузурии анъанавӣ. Баҳо-меъёри муайянкунии сифати тайёрии хонанда. Низоми баҳогузурӣ. Низоми 5-баллаи анъанавӣ. Баҳо ва системаи баҳодихӣ. Баҳо нишондиҳандаи дониш, маҳорат ва малакаи хонандагон. Хусусиятҳои баҳо.

Мавзуи 1.23 (2 соат фосилавӣ). Нақши директор дар ҷалби хонандагони талаботи махсусдошта ба муассисаи таълимӣ. Махсусиятҳои муносибат бо кӯдакони имконияти маҳдуддошта. Таҳсилоти фарогир

Тафсири моддаи 25-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маориф. Иҷрои Конвенсияи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Манъи зуроварии ҷисмонӣ ба кӯдакон. Ба таҳсил фаро гирифтани кӯдакони имкониятҳои маҳдуддошта. Ҳолати кӯдакони имконияти маҳдуддошта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Роҳҳои ҷалби хонандагони талаботи махсусдошта ба муассисаи таълимӣ. Махсусиятҳои муносибат бо кӯдакони имконияти маҳдуддошта. Таҳсилоти фарогир чист? Монеаҳо барои фарогирӣ. Таҳсилоти фарогир ва нақши директор дар ҷалби хонандагони талаботи

махсусдошта ба муассисаи таълимӣ. Маълумоти умумӣ оид ба таҳсилоти фарогир.

**Мавзӯи 1.24. (2 соат ҳузурӣ). Хусусиятҳои
фаъолияти мактабҳои камнуфус**

Вожаи калимаи «камнуфус». Натиҷаи таълим дар мактабҳои камнуфус. Ташкили раванди таълим. Таркиб ё сохтори синфҳо. Чадвали дарсҳо. Банақшагирии дарсҳо. Ташкили меҳнат ё кори омӯзгор ва хонандагон дар раванди дарс. Таҳсилоти ибтидоӣ, синфҳои ибтидоии камнуфус. Вазъи таълиму тарбия дар синфҳои камнуфус.

Мавзуи 1.25. (2 соат ҳузурӣ). Таҳияи сметаи ягонаи даромад ва хароҷот дар муассисаи таълимӣ

Моҳият ва мундариҷаи сметаи ягонаи даромад ва хароҷот. Алоқа бо таснифоти бучетӣ. Принципҳои мурабтаб сохтани сметаи ягонаи даромад ва хароҷот. Аҳамияти смета. Тартиби сохтан ва тасдиқ кардани смета. Банақшагирии нишондиҳандаҳои асосии истеҳсолии фаъолияти муассисаи таълимӣ. Пардохти музди меҳнат ва маблағи ҷудошудаи корфармо. Асосҳои муайян кардани музди меҳнат дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Тартиб додани руйхати воҳидҳои ҳайати педагогӣ. Фонди солонаи пардохти музди меҳнат. Тартиб додани тарификатсияи педагогӣ. Пардохти музди иловагӣ. Пардохти музди меҳнати омӯзгорон. Пардохти музди меҳнати ҳамкорон. Пардохти музди меҳнати соатбай. Пардохти намунавии музди меҳнат ва дигар пардохту хароҷотҳо.

Мавзуи 1.26 (2 соат ҳузурӣ). Банақшагирии даромади муассисаи таълимӣ

Бучети муассисаҳои давлатӣ ва хусусии таълимӣ. Сарчашмаҳои маблағгузори муассисаи таълимӣ. Сарчашмаҳои иловагии маблағгузори муассисаи таълимӣ. Фандрайзинг. Шаффофият ва истифодаи маблағҳо. Маблағгузори сарикасӣ. Меъёри сарикасӣ. Мақсадҳои гузариш ба системаи маблағгузори меъёрӣ (нормативӣ). Тадбиқи механизми маблағгузори сарикасӣ. Зинаҳои гузариши муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба маблағгузори сарикасӣ.

Мавзуи 1.27. (2 соат ҳузурӣ). Самтҳои асосии такмили низоми маблағгузори муассисаҳои таҳсилоти умумӣ

Алоқамандии ислоҳоти бучетӣ ва маблағгузори муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Гузаштан ба нақшагирии миёнамуҳлат. Мақсади гузариш. Нишондодҳо. Раванди тайёри. Тадбиқи маблағгузори сарикасӣ.

Адабиёт

1. Беляков С. А. «Финансирование системы образования», М.: МАКС Пресс, 2006.
2. Большаков Н.С. Необходимость совершенствования бюджетной системы. // Финансы 2002. -7, с.19-20.
3. Бутаков Д.Д. Реформирование бюджетных систем: опыт Восточной Европы. //Финансы 2002. -9, с.19-21.
4. Быстряков А. Я. «Государственные и муниципальные финансы», М.: 2007.
5. Дастури тавсиявӣ (замима ба маҷмӯи маводи методӣ оид ба тақвияти салоҳияти хониши хонандагони синфҳои ибтидоӣ). Душанбе. 2018.
6. Долгосрочная стратегия реформы системы образования Республики Таджикистан (2004-2015 г.г.)
7. Загородников С. В. Финансы и кредит: учеб. пособие / С.В Загородников. – 2-е изд., Москва: Издательство «Омега–Л», 2008.
8. Закон «О финансовом контроле в Республике Таджикистан».

9. Закон Республики Таджикистан «О государственных закупках товаров, работ и услуг» от 3 марта 2006 года № 168.
10. Закон Республики Таджикистан «О государственных финансах Республики Таджикистан» 2 декабря 2002 года.
11. Закон Республики Таджикистан «О государственных финансах Республики Таджикистан». 22 декабря 2002 года.
12. Закон Республики Таджикистан «Об образовании» 17 мая 2004 года.
13. Инструкция по ведению бухгалтерского учета в бюджетных организациях (Утверждена приказом Министерства финансов РТ от 26 декабря 2000 года, № 157)
14. Инструкция по порядку и исчисления заработной платы учителей общеобразовательных учреждений.
15. Концепция национального образования Республики Таджикистан
16. М. Азизова, Ф.Олимова, Т. Каримов, М. Раҷабов. Дастур барои роҳбаладӣ ва дастгирии методи омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ оид ба ташаккули малакаҳои хониш (барои роҳбаладон). Душанбе. 2018.

17. М.Зиёев, З.Рачабов, Ф.Олимова. Маводи методӣ оид ба тақвияти салоҳияти хониши хонандагони синфҳои ибтидоӣ (барои омӯзгорон). Душанбе. 2019.
18. Методические указания по инвентаризации имущества и финансовых обязательств (приказ Министерства финансов РТ от 22.05.97г. № 45).
19. Методические указания побухгалтерскому учету финансовой аренды /лизингу/, Приказ № 87 Министерства финансов РТ от 2 июля 2004 года.
20. Н.Қодиров, М.Рачабов, З.Рачабов, М.Зиёев. Маводи омӯзишӣ барои директорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба тақвияти чорабиниҳо барои беҳтар намудани малакаҳои хониш дар синфҳои ибтидоӣ. Душанбе. 2019.
21. Налоговый кодекс Республики Таджикистан в редакции 2004 года.
22. Попова М.И. Бюджетная политика в системе управления социальной сферой. - М.: РАГС, 1999.
23. Постановление Правительства РТ «О Типовом положении общеобразовательного учреждения Республики Таджикистан».
24. Постановление Правительства РТ «Об оплате расходов служебных командировок» от 28 февраля 2003 года № 73.

25. Постановление Правительства РТ «Об утверждении Правил нормативного(подушевого) финансирования общеобразовательных учреждений» от 1 октября 2007 года, №505.
26. Постановление правительства РТ за № 350 от 30.06 2007 года «Об этапах перевода общеобразовательных учреждений на новые формы управления и финансирования».
27. Постановление правительства РТ за № 441 от 01.11 2004 года «О переводе общеобразовательных учреждений города Куляба и Яванского района Хатлонской области, города Худжанд Согдийской области, города Хорог Горно-Бадахшанской автономной области и города Вахдат на новые формы управления и финансирования».
28. Постановление правительства РТ за № 502 от 01.11 2006 года «О переводе некоторых общеобразовательных учреждений на новые формы управления и финансирования».
29. Постановление Правительства РТ от 22 июня 1996 года. № 277 «Об утв. Положения об условиях предоставления длительного оплачиваемого сроком до одного года педагогическим работникам, имеющим хроническое заболевание».

30. Постановление Правительства РТот 2 июля 2008 года, №292 «О мерах по реализации Указа Президента Республики Таджикистан от 20 июня 2008 года, №480».
31. Постановление Правительства РТот 3 апреля 2007 года, №131 «О мерах по реализации Указа Президента Республики Таджикистан от 16 марта 2007 года, №219».
32. Поташник М.М., Лазарев В.С., Управление развитием школы, Новая школа, Москва, 1995 г.
33. Приказ Министра образования РТот 1 августа 2008 года, №1416 «О мерах по реализации Указа Президента Республики Таджикистан от 20 июня 2008 года, №480».
34. Приказ Министра финансов РТ от 28 декабря 2004 года, №159 «Об утверждении Бюджетной классификации доходов и расходов Республики Таджикистан».
35. Приказ Министра финансов РТ от 29 декабря 2004 года, №161 «Об утверждении единой сметы доходов и расходов».
36. Сазонов С. П. Проблема казначейского исполнения бюджета. //Финансы. 2002.-5 с. 6-8.

37. Совместное письмо Министерство труда и социальной защиты населения, Министерство образования и Министерство финансов об увеличении недельной учебной нагрузки руководителям и учителям общеобразовательных учреждений
38. Типовая инструкция о порядке списания основных средств, пришедших в негодность. Приказ № 38 Министерства Финансов РТ от 5 октября 2004 года.
39. Трудовой кодекс в редакции от 3 мая 2002 года.
40. Указ Президента Республики Таджикистан «О мерах по усилению уровня социальной защищённости населения, увеличению действующих должностных окладов работников бюджетных учреждений, организаций, размеров пенсий и стипендий» от 20 июня 2008 года, №480.
41. Указ Президента Республики Таджикистан «Об увеличении должностных окладов работников бюджетных учреждений и организаций и размеров социальной пенсии» от 16 марта 2007 года, №219.
42. Финансирование школьного образования в Российской Федерации: опыт и проблемы-М.: «Алекс», 2004.

43. Финансирование школьного образования в Российской Федерации: опыт и проблемы.-М.: «Алекс», 2004.
44. Финансы: учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. В.В. Ковалева.-М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004.

Адабиётҳои иловагӣ

[1]. Бобоев Ҳ. Омилҳои муайянкунандаи сифати таҳсилот бояд фаъол бошанд. «Маорифи Тоҷикистон». Душанбе, 2007.-№7.- С. 48-60.

[2]. Бобоев Ҳ. Тақмили ихтисос- зинаи ҳатмии таҳсилот. «Маорифи Тоҷикистон». Душанбе, 2007.- 9.-С. 28-40.

[3]. Доираи салоҳиятҳои омӯзгор. Душанбе, 2019. - 19 с.

[4]. Концепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе. 2003.

[5]. Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе.2006.

[6]. Концепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2003.

[7]. Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2006.

[1]. Кайзер Ф.Й., Камински Х. Методика преподавания экономических дисциплин. Москва, 2007. - 182 с.

[9]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон». Душанбе, 2017.

- [10]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф». Душанбе, 2013. - 41 с.
- [11]. Қодиров Ш. Идоракунии давлатию ҷамъиятии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе: - 212. - 143 с.
- [12]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таҳсилоти иловагӣ”. 2012.-№4
- [13] Низомномаи намунавии муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе: – 2018.
- [14]. Намозов Ҷ.А. Роҳҳои идоракунии давлатию ҷамъиятии мактаб дар соҳаи маориф// Ҷ.А. Намозов.-Душанбе:Матбаа,2018.-79 с.
- [15]. Намозов Ҷ. А., Хоников Ш. М. Ташаккул ва рушди маҳорати роҳбарӣ дар муассисаҳои таълимӣ// Ҷ.А.Намозов, Ш.М.Хоников.-Душанбе: Матбаа, 2021.-87 с.
- [16]. Намозов Ҷ. А., Хоников Ш.М. Фарҳанги идоракунии ва роҳбарӣ дар муассисаҳои таълимӣ// Ҷ.А Намозов., Ш.М.Хоников.-Душанбе:Матбаа,2021.-50 с.
- [17]. Намозов Ҷ. А. Асосҳои назариявии демократикунории низоми идоракунии дар шароити ислоҳоти фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (монография). -Душанбе:Матбаа,2022.-188 с.
- [18]. Нематуллоев М. М. Усулҳои педагогии рушди қобилияти зехнии хонандагон тавассути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии кор бо хонандагони болаёқат:Автореф.дис. ... ном. илмҳои пед./ М.М.Нематуллоев.-Душанбе, 2023.- 56 с.
- [19].Сафин Д.В. ва Мусина Р.Г. Роҳбаладӣ ва дастгирии методи омӯзгорон. Дастури методӣ. Душанбе, 2010.
- [20]. Усулҳои таълим ва омӯзиши ҳамфаъол. Дастури методӣ. Зери таҳрири Сафин Д.В. ва Мусина Р.Г. Душанбе, 2006.

[21]. Шарифов З, Ветров В.И, Катаева З.А. Концепция развития финансирования сферы образования РТ. Труды ТУТ. Выпуск X, Душанбе. Ирфон, 2004.

[22]. Искандаров Х., Ниёзмамадова Н. Вазифаҳои (намунавии) хизмати роҳбарон, омӯзгорон, кормандони педагогӣ, техникӣ ва хизматгузори муассисаҳои таълимӣ, томактабӣ, иловагӣ ва таълимӣ – методӣ. Душанбе – 2009.

[23]. Искандаров Х. Хуччатҳо ва назорат. Душанбе – 2009.

[24]. Искандаров Х., Ниёзмамадова Н. «Хадамоти мониторинг, таҳсилоти иловагии кӯдакон ва шаклҳои нави интихоби касбу ҳунар дар мактаб». Душанбе, 2009.

[25]. Менечмент ва сарварӣ дар соҳаи маориф. Душанбе, 2011.

[26]. Менечменти молиявӣ. Душанбе, 2011.

[27]. Хуччатгузори дар кабинети методи шуъбаи маориф. Маҷаллаи «Масъалаҳои маориф». 2010.- № 1.- С.61-64

[28]. Муҳиддинов Қутбиддин. Банақшагирии раванди таълиму тарбия. Душанбе – 2010.

[29]. Муҳиддинов Қ., Зиёев М., Шодиева З.-Роҳнамои методӣ. Душанбе 2012.

[30]. Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. [манбаи электронӣ]. URL:

<https://www.maorif.tj/storage/Dokument's/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%AF%D2%B2%D0%9E/b1f1813e0654f705a506e718fd627bc8.pdf> (санаи муроҷиат: 28.09.2023).

[31]. Таҳсилоти давомноки босифат ва фарогир барои ҳамаи кӯдакон. Душанбе, 2021. -13 с.

[32]. Хуҷчатҳои меъри ва дастурӣ дар бораи муассис, аттестатсия, литсензия, аккредитатсия ва ғ. Душанбе, - 2003.

[33]. Ҳасанов С. Мавқеи таҳсилоти иловагӣ дар низоми миллии таҳсилот. «Маърифати омӯзгор». Душанбе, 2020. -№11. - С.11.14.